

ג' ר' שמואל בר יצחק פתח קריא [שחורות כעורב] צפרשיותי של תורה אע"פ שנראות כאלו הן כעורות ושחורות לאומרן צרבים כגון הלכות זיבה וגעים נדה וילדת אמר הקצ"ה הרי הן עריצות עלי שנאמר וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים וגו' וש"י ודפח"ת. [ועי' שם עולם למרן ח"ת זיע"א פרק י"ב בהגהה ד"ה ואסציר מעט].

היו לו מורי הוראה שיפסקו ויורו כדת וכדין בהלכות נשים, והא' הוא מפיצושת, ויכולות היו הנשים לכתחילה לשאול אלל מפיצושת, אלל שבא אדוננו מלכנו דוד ללמדנו בהנהגה קדושה זו כי אפילו בחזר המלוכה אין צושים בשאלות אלו ועליהן כבודנו ותפארתנו, וכבוד ויקר הוא למלכנו, וכמו שאמרו חז"ל במדרש רבה פ' מזרע פי"ט סי'

סימן כד

בענין הבטחה לטובה אינה חוזרת

ולכן נלע"ד דקושיא מעיקרא ליחא, שהרי עיקר טעמו של הרמב"ם צוה שהבטחה הטובה ע"י נביא אין החטא גורם ציטולה, הוא משום שזה הוא האות להצחין אם הנביא אמת, וכיון שצמשה רבינו כתיב "וגם כך יאמינו לעולם", הצטיחו הקצ"ה שלעולמי עולמים לא ירהרו אחר נבואתו כלל, לכן בהבטחה שהבטיח הקצ"ה על ידו שפיר גורם החטא לצטלה, כמו שיכול החטא לגרום לציטול ההבטחה שהבטיח הקצ"ה לנביא על עצמו, עכ"ל הכל"ח.

והנה צ"כ כחצמי צוה מכתב לג"א שליט"א מה שנלענ"ד נכון צביאור דברי הכל"ח הללו, וזה אשר כחצמי בעזהשי"ת.

בעזהשי"ת אור לעש"ק לס' "וגם כך יאמינו לעולם" [יתרו] י"ט שצט משל"ט

שלו' רב וכט"ס לרומעכת"ר שליט"א

רבינו הכל"ח זיע"א נוקט שהאמור בשירת הים "עד יעצר עמך ד' עד יעצר עם זו קניית" הוא הבטחה מהקצ"ה לישראל ע"י משה רבנו שיעשה להם נס צביאה ראשונה וצביאה שני', וצדברי הרמב"ם צפיה"מ הלא מבואר שמטבע הענין הי' אפשר שגם נבואה לטובה לא תתקיים אם יחטאו המוצטחים בה, אלל שאם כן לא יישאר מקום לצחינת הנביא, ולכן יסד הקצ"ה מלכו של עולם שלכהפ"ח הבטחה לטובה לא יגרום החטא לצטלה כדי שצוה ייצחן הנביא, אלל נבואה לרעה כשעושים תשובה מתצטלת, כמאמר ירמי' הנביא

ד' א' "וכתיב ויירא יעקב מאד, אמר שמא יגרום החטא".

יעוי' מש"כ צוה הרמב"ם בהקדמת פיה"מ וצ"ל"ח בסוגיין ובמש"כ צ"כ במשמר הלוי קמא סי' ד' ליומא ע"ג ב' [עמ' ק"כ ד"ה שם ואע"פ שגזירת נביא חוזרת].

והנה זה לשון רבנו הכל"ח זיע"א: "והנה מה מאד יפלא על דברי רבינו הגדול הרמב"ם צפרק יו"ד מהל' יסודי התורה ובהקדמתו לפירוש המשנה, שכתב שמה שהבטיח הקצ"ה ע"י נביא לעולם אינו חוזר, ואי אפשר לחטא לצטל הבטחת טובה זו, ומה שאמרו ציעקב שנתירא שמא גרם החטא, אף שהבטיחו הקצ"ה והנה אנכי עמך וגו', היינו מה שהבטיחו הקצ"ה לנביא על עצמו, אלל נביא המתנבא על אחרים לטובה אין החטא גורם לצטל דברי הנביא, ע"ש צדבריו, והרי כאן הבטיח הקצ"ה לישראל ע"י נביאו משה רבינו ע"ה לעשות נס צביאה שני' כמו צביאה ראשונה, ואעפ"כ גרם החטא לצטל הבטחה זו.

שוב פקחתי עיני וראיתי שגם המזרחי פרשת וישלח הרגיש צוה ע"ש.

ובישוב דבר זה אמרתי וכו', ואמנם לפי זה לא ידקו דברי הסוגיא בכלן וכו', ועלה צדעתי לתרץ דברי רבינו הרמב"ם וכו', אלל דגם לפ"ז נסתר הראי' שהציא כאן שהחטא גרם לצטל ההבטחה.

לחנני' בן עזור, ועל זה מחדש הכל"ח שאם כן
הלא ל"ש ענין זה צנזואת מרע"ה שהוצטת "וגם
בן יאמינו לעולם", ולא יתכן שום פקפוק ח"ו
באמינות נבואתו, ולכן גם נבואה לטובה הנאמרת
ע"י מרע"ה למישהו או לכלל ישראל יכול החטא
לגרום שלא תתקיים, כי צנזואת מרע"ה אין לריך
להניח פינה שלא יגרום החטא לצטל ההצטחה
לטובה כדי שזוה יצחק הנביא, שצמרע"ה ל"ש
ד"ו, וכמשנ"ת דבין כך יאמינו בו לעולם.

ואחרי שכן היא המידה צנזואת מרע"ה ממילא
הנאמר ע"י מרע"ה מהקצ"ה לכלל ישראל
הצטחה לטובה כמו צנז"ד שצואתם לארץ צביאה
שני' בימי עזרא ייעשו להם נסים גדולים כמו
בימי יהושע וכן גם ההצטחה על ציאה ראשונה
בימי יהושע, הרי זה ממש כאילו נאמר לישראל
בחנאי כפול שצנז"א שלא יחטאו עד אז, אבל אם
יחטאו יגרום החטא לצטל ההצטחה לטובה שלא
תתקיים, ואפילו שנכתב הדבר הזה צחורה לא
איכפת לן, דלמה הדבר דומה לכל הנאמר צחורה
על חנאי כמו פרשת וחי' אם שמוע שמצואר שם
לשני הצדדים, וכן צחוכחה צצחקותי וצכי מצוא
שמצואר הצד של אם תשמעו והצד של אם לא
תשמעו, ולמעשה יהי' כמו הצד שיתקיים, וא"כ
הצד השני לא יתקיים, ואין לזה שום שייכות עם
הא דקיי"לן שהאמור צחורה לא ישחנה, דכאן כך
הוא אמור צחורה שאם ישמעו יהי' טוב ואם ח"ו
לא ישמעו יהי' רע ח"ו, וענין שינוי כאן הוא
באופן שאפילו אם יחטאו לא יתקיים הרע, או
שאפילו אם ישמעו לא יתקיים הטוב, זה נקרא
שינוי מהאמור, שהרי נאמר שחמורת החטא מצוא
רעה ותחת מצוות יקצלו טובה, ואם יהי' להיפך
זהו שינוי ח"ו, אבל כשמתקיים כמו שנאמר,
וכשחוטאים צאה הטובה, ולא רעה, א"כ הלא זהו ממש
מה שנאמר צחורה שכן יהי' ההנהגה, ומתקיים
ממש מה שנאמר.

ובמור שד"ו מובן לכל שצכה"ג לא מיקרי שינוי
כלל, אלא אדרבא צכה"ג מתקיים ממש
מה שנאמר, א"כ הכ"נ צנזואה לטובה הנאמרת
מהקצ"ה ע"י מרע"ה למישהו או לכלל ישראל,
כיון שצנזואת מרע"ה אינה צריכה להוכחות, ד"וגם

בן יאמינו לעולם", וא"כ כמו שצנזואה לרעה
הנאמרת ע"י כל נביא למישהו או לכלל ישראל
הרי מתחילה היאמרה על דעת כן נאמרה אם לא
ישונו צחוכחה, אבל אם יחזרו בהם כי אז לא
תתקיים הרעה, ואין זה ח"ו שינוי צנזואה, שהלא
כך היתה מתחילה הצנזואה לרעה על חנאי אם
לא ישפרו מעשיהם, אבל אם ישובו לא מצוא
אליהם הרעה, א"כ הכ"נ ממש צנזואת מרע"ה
סובר הכל"ח שגם צנזואה לטובה כן הוא כאילו
נאמר צפירוש צד"א שלא יחטאו אבל אם יחטאו
יגרום החטא לצטלה, והרי זה ממש כפרשה שני'
של ק"ש וצצחקותי וכי מצוא, וכשחטאו וצגלל זה
לא נעשה להם נס צביאה שני' אין זה ח"ו שינוי
צצצחה, שהוצטת ולא נתקיים, ישתקע הדבר ולא
ייאמר, ואסור לומר כן, כי אינו נכון כלל, אלא
שלכחילה על דעת כן הצטיחם הקצ"ה על חנאי
אם לא יגרום החטא לצטל ההצטחה. וכמדומה
שכל זה פשוט מאד, ואיני יודע איך אפשר לנטות
מזה ולהבין אחרת צצצרי הכל"ח הקדושים.

ויש עוד ענין של אורים ותומים שאמרו ציומא
ע"ג צ' שגזירתם אינה חזרת, וזאת אפי'
לרעה ע"י"ש צרש"י וצמאירי, דכתיב "במשפט
האורים", שיש על תשובתם דין "משפט" שאינו
חוזר, ואפילו תשובה לא תועיל לצטל הגזירה
הנאמרת צאו"ת לרעה, כי כן יסד מלכו של עולם
שהנאמר ע"י צאו"ת הרי הוא כמשפט שאינו חוזר.
ובמה שצנזואה לרעה ע"י נביא כן מצצטלת כשישובו
מדרכם הרעה. אין זו גריעותא של נצואת
הנביא כלפי גזירת צאו"ת, כי הם שני ענינים
נפרדים לגמרי, שצנזואת הנביא נאמרת מהקצ"ה
מלכתחילה על חנאי אם לא ישובו, וגזירת צאו"ת
נאמרת מהקצ"ה צצחלט צלא חנאי, כמשפט שאינו
חוזר, והכהן השואל צאו"ת גם הוא נביא כמצואר
ציומא ע"ג צ' וע"י"ש צפיה"מ להרמב"ם וצספ"י
מכלי המקדש וצרמב"ן תצוה כ"ח ל' וצריטצ"א
יומא ע"ג צ' ואם נאמרת על ידי הכהן הנביא
הזה נצואה למישהו שלא ע"י צאו"ת, כי אז נאמרת
מהקצ"ה צכה"ג שאם יחזור צצצובה תצצטל הרעה,
ומשא"כ כשנאמר מהקצ"ה ע"י אותו נביא צאו"ת
אז לא יכול להשתנות, כי יש כאן שני אופנים של
מסירת דברים מהקצ"ה למישהו, בדרך נצואה

סחם, וצדק נצואה עם או"ת, וצדק הראשונה נאמר על תנאי, וצדק השני נאמר על תנאי אלא ^{הוא} צהלט.

^{הוא} וסובר רבנו הלל"ח שהכ"נ צנצואת מרע"ה הוא אפילו צנצואה לטובה, שכן ענינה שנאמרת על תנאי שלא יחטא, ואם יחטא יגרום החטא לצטלה, וממילא כל הנאמר ע"י מרע"ה למישהו אם הוא לטובה הוא על תנאי שלא יחטא, ואם הוא לרעה הוא על תנאי אם לא ישוב בתשובה, ול"ש צזה שום שינוי ח"ו, וכמשנ"ת היטב לעיל בס"ד,

וכמדור' שוה פשוטם של דברים.

ויעור' בשו"ת מהריל"ד זיע"א עמ' 142.

והנני דושתה"ר זיקרא דאורייתא ^{הוא} משה מרדכי שולזינגר

והנה הלוים ראיתי בהמאירי כאן שמקשה קושיית הרמב"ם מפחד יעקב שמא יגרום החטא "ואעפ"י שכל הצטחה לטובה מתקיימת על כל פנים כדרך שאמר ירמ' לחנני' בן עוזר וכו', שכל הצטחה לטובה אינה חוזרת, ואם כן היאך אמר שמא יגרום החטא, מדע שלא נאמר כן אלא צנצואה פרטית, כלומר שהוא מתנבא מדעו שטובה פלונית צאה לפלוני וכיוצא בזה" עכ"ל המאירי.

ובל מעיין רואה להדיא בלשון המאירי שתירוטו אינו כחירוק הרמב"ם שחירך שדוקא צמה שהצטיח הקצ"ה לנביא צינו לבין עצמו צזה יתכן שיגרום החטא לצטל ההצטחה לטובה, אבל לא צמה שהצטיח הקצ"ה ע"י הנביא לצני אדם, והנה רבנו המאירי ז"ל מוסיף עוד יותר מזה שאפילו כשמתנבא צדור ה' לצני אדם יש לחלק ש"צנצואה פרטית, כלומר שהוא מתנבא מדעו שטובה פלונית צאה לפלוני וכיוצא בזה", צזה שייך ג"כ שמא יגרום החטא, ואין להקשות דאם כן צמה יודע ויצחן הנביא, והלא אם לא מתקיים נצואתו לטובה יתרך את עצמו שגרום החטא של האיש המוצטח לטובה, ד"ו לק"מ די"ל צפשיטות דאכתי נשאר מקום לצחינת הנביא בהצטחה לטובה לכלל, שצזה לא יתכן שיגרום החטא לצטלה, כהצטחת חנני

בן עוזר לכלל ישראל, ואם לא מתקיים הצטחתו לטובה לכלל, צזה יתצור שקרו כי נביא שקר הוא, ושוב ממילא שפיר אפ"ל צנצואה פרטית המצטחת טובה ליחיד יוכל החטא לגרום לצטלה, כ"נ לכאור' צציאור דצרי המאירי ז"ל, והוא חידוש גדול צהאי ענינא שלא על דרך הרמב"ם.

אמנם הערת הלל"ח מציתה שני' ילה"ע גם לשיטת המאירי דזו היתה הצטחה לכלל ישראל ע"י נביא שיעשה להם נס גם צציתה שני', וצריך לצוא ליסוד הלל"ח דמרע"ה שאני מפני שהוצטחני "וגם גך יאמינו לעולם", ודוק היטב צזה.

אמנם צ"צ הגמרא צצרכות ז' א' דהתם היתה הצטחה פרטית למרע"ה צלצד, וע"כ צ"ל כמשנ"ת צס"ד לקמן צמכתצ צענין זה דהתם שאני דלא מיירי מגרום חטא אלא שאפילו על תנאי אינו חוזר, אבל אם יש כאן ענין של חטא העלול לצטל ההצטחה לטובה צאמת יהי' תלוי כנ"ל אם היא הצטחה לרבים או נצואה פרטית, וצפשוטו הגמרא צדף ז' היא ענין אחר מהצטחה ע"י נביא לטובה שאין החטא יוכל לגרום לצטלה, וכמשנ"ת לקמן צמכתצ הנ"ל עיי"ש"ה, ואכתי צריך לעשות רצ לצירור כל האי ענינא.

ובל דצרי רבנו מאוה"ג הגאון ר' יצחק אלחנן זצוקללה"ה צפתח השער לעין יצחק השני צריכים לימוד רצ כי כפה"נ דרך מיוחדת לו להגאון ז"ל צזה, והשי"ת יאיר עינינו צמאור תורתו הקדושה והטהורה אכ"ר.

ואמנם אחרי כל מה שכתצתי צזה צס"ד את הנראה מדצרי המאירי ז"ל שיטה מחודשת צזה וכלל משנ"ת, עדיין הי' הדצר רפוי צידי אם אכן כ"ה הדצר עד צבס"ד מצאתי [צצצ"ק פ' נשא ז' סיון תשל"ו] צשו"ת הרדצ"ו ח"ג ס' אלק ס"ג (תרל"ח) עיי"ש צכל דצרו ז"ל צהאי ענינא ואחרי שהציא ד' הראשונים ז"ל כתצ צזה הלשון, ולדעתי צריך עוד תנאי אחר שתהי' הנצואה לרבים כמו שאמר הנביא צעצמו ורגע אדצר על גוי יעל ממלכה לצנית ולנעוע ועשה הרע צעיני ונחמתי על הטובה וכו' וצנצואת רבים לטובה יודע

נצח האמת מנצח השקר, אבל נצוח יחיד אפשר שיגרום לו החטא ולא תצוה הטובה כלל שכן כחיד ויירא יעקב מאד ויזר לו כו' אמר שמא יגרום החטא עכ"ל הרד"ק עיי"ש בדבריו ז"ל בכל התשובה, ואם כמשכ"ל בס"ד צהננת ד' המאירי, אם כן הנה דבריו הקדושים מסייעים לשיטת הרד"ק, ודוק היטב בזה.

והנה [כליל ש"ק פנחס י"ט תמוז תשל"ה] למדנו בסדר דף היומי צביהמ"ד ירחי כלה במסכת ברכות ד' ב' בדברי תר"י על האמור שם דהשכיבו בגאולה אריכתא דמיא, וזה לשון תר"י: "והטעם שאינו הפסקה [בין גאולה לתפלה] מפני שהשכיבו מעין הגאולה הוא, שבשעה שעבר השם לנגוף את מצרים היו מפחדין ומתפללין לצורא לקיים דברו ושלל יתן המשחית לבוא אל צמיהם, שדרך הצדיקים שיראים תמיד שמא יגרום החטא, וכנגד אותה התפלה התקינו לומר השכיבו שיצילנו השם מכל דבר רע וישמור לאתנו וצואנו וכיון שהתקינו לאמרו כנגד מה שהי' בשעת הגאולה אמרו דלא הוי הפסקה דבגאולה אריכתא דמיא", עכ"ל תר"י.

והעיר ידידי הרב ר' יוסף כהן שליט"א והלא להרמב"ם א"א שתשתנה הצטחה לטובה ע"י נצח לעם ואפי' החטא אינו גורם לצטלה ולמה היו יראים שמא יגרום החטא, והלא הצטיחם השי"ת ע"י משה נצחא "ולא יתן המשחית לבוא אל צמיהם לנגוף", ואין לומר כמירון הצ"ח הנ"ל בצרכות ד' ע"א דמשה רבנו שאני, דלכא' כ"ו רק ממתן תורה ואילך דכתיב וגם כך יאמינו לעולם, ועי' רמב"ן פ' שמות ג' ה' על הפסוק ויאמר אל תקרב אלם שכתב לא הגיע עדיין למעלתו הגדולה צנצואה כי בהר סיני נגש אל הערפל אשר שם האלקים וכן ענין הסתרת פנים שעדיין לא עלה למה שנאמר צו ותמונת ה' יביט עכ"ל הרמב"ן, וא"כ צמחרים אכתי לא שייך ד"ו.

אמנם העיר ידידי הרב ר' אליעזר גינסברגר שליט"א שיתכן שכל הענין הוא רק אחרי מתן תורה כדכתיב קרא צפ' שופטים נצח מקרבך מאחין כמוני יקים לך ד' א' וגו' וכל הענין כמו שפירשו רבנו הרמב"ם ז"ל, אבל צמחרים צין כך עדיין ל"ש כ"ו, ולכן

חששו הצדיקים שמא יגרום החטא לצטל ההצטחה ד"ו ולא יתן המשחית לבוא אל צמיהם לנגוף", אבל ד"ו אכתי ל"ע דאם כן מה זה ששאל הרמב"ם על היסוד דילי' מפחד יעקב אצינו שמא יגרום החטא, והלא ד"ו הי' קודם מתן תורה שעדיין ל"ש כ"ו להאמור.

והשיב הרא"ג שליט"א הנ"ל ד"ל דאמנם כן הרמב"ם ס"ל שתמיד כך היא המידה ואפילו צנצואים שעמדו קודם מתן תורה, ולכן הוא מה שכתב מיעקב אצינו, אבל בזה יתכן שחלוקים עליו תר"י ז"ל וסברי שנהג רק ממתן תורה ואילך [א"א כ' דצריהם שכתבו מפחד הצדיקים צמחרים מקורו צחז"ל, כי אז א"א לומר כנ"ל, וצ"כ אם נמנא כן צחז"ל צמדרשות דצריהם ז"ל].

וצריך להוסיף שאע"ג ששירת הים נאמרה לפני מתן תורה וכתיב צה "עד יעבר עם זו קניית" על ציאה שני', ועדיין לא הגיע משה למעלתו עד מתן תורה כנ"ל, מ"מ כיון שבמתן תורה נקבע "וגם כך יאמינו לעולם" שוב שפיר יתכן שלא תתקיים צנצואתו של מרע"ה לטובה, אפילו זו שנאמרה לפני מתן תורה, מפני גרם החטא, כיון שאין מקום לפקפק צנצואתו שכל ישראל מאמינים צה, וצ"ע בפתח השער לעין יצחק השני מש"כ צענינים אלו, אולי נלמד משהו לענינו, ועכשיו לא הספיק לי הזמן לריצוי הטרדות צ"ה צשעבודא דאורייתא.

ובעיקר ד' הרמב"ם ז"ל צ"כ שהציא המקור לדבריו צענין נצח צהקדמת פיה"מ מצרכות ז' א', ולכא' שם לא מיירי כלל מדין צנצואה, ולא מגרם חטא, אלא מהצטחה על חנאי, והלא אמרו שם חוץ ממה שנאמר למרע"ה, ולהצ"ח זה צין כך יכול להתצטל, ועיין היטב צלח"מ הל' יסוה"ת פ"י ועדיין דבר זה צריך תלמוד צס"ד.

[א"ה], ז"ל הצ"ח צדף ל"ב ע"א ד"ה דברים שאמרת לי: "הכוונה צה למ"ש רבינו הגדול צהקדמתו לפיה"מ שמדה טובה שמצטיח הקצ"ה ע"י נצח לעולם א"א שלא תתקיים ואין החטא גורם לצטלה וכו' וזהו הי' טענה של משה דברים שאמרת לי לך לאמר להם הלכתי ואמרתי

בשמך לך א"ל שתצטל ע"י שום חטא". ורש"י שם כ': "דברים שאמרת לי, בנסה", וא"כ הוי קודם מתן תורה, וצ"ב לפי כל הנ"ל.

וביומא ע"ג צ' אמרו "ואע"פ שגזירת נצח חזרת", וכתב רש"י "כגון של יונה בן אמיתי", והמאירי הוסיף ואע"פ שגזרת נצח "שהיא לרעה" חזרת בתשובה כדרך שאמה מוצא בנינה, והיינו כמש"כ הרמב"ם פ"י מיסוה"ת ה"ד דדווקא נצוה לרעה חזרת אם עשו תשובה, משא"כ נצוה לטובה עיי"ש, וע"ז אמרו בקוגיין דמ"מ גזירת אור"ת אינה חזרת אפי' מרעה לטובה. אלא שלפ"ז צ"ע מה שהקשו בצרייתא וא"ת בגזעת בנימין מפני מה לא השלימו, שאמרו האור"ת עליו אליו ונפלו, וא"כ חזין דגזרתן של האור"ת ג"כ חזרת כמו גזירת נצח, וצ"ע הלא גם בנצח בכה"ג, מטובה אינה חזרת ואינו מתהפך לרעה, ובאור"ת לפי הקושיא בצרייתא אפילו הצטחה טובה ג"כ משתנית לרעה, ושנייא מנצח. ועל כרחך דקושיית הצרייתא היא דעכ"פ חזין מעובדא דגזעת בנימין דגזירת אור"ת חזרת, ואפי' מטובה לרעה, ובאמת לא דמיא לנצח דא"ל להתהפך רק מרעה לטובה, וכאן באור"ת גם מטובה לרעה, וזה קושיא על מה שאמרו דאור"ת עדיפי מנצח, דאפי' מרעה לטובה אין משתנה דמשפט כתיב זה, [כדין שאינו חוזר, רש"י], וכאן חזין דאדרבא קלישי אור"ת מנצח לאידך גיסא, דאפי' מטובה מתהפך לרעה, משא"כ בנצח. ומה באמת הטעם בזה להס"ד דקור' הצרייתא, נראה פשוט עפמ"ש"כ הרמב"ם בהקדמת פיה"מ לסדר זרעים דענין פחד יעקב אחר שהצטיחו הקצ"ה בצשוריות טיבות והי' מפחד שמה יגרום החטא, יש לדעת שענין זה אינו אלא בין הקצ"ה ובין הנצח, אבל שיאמר הקצ"ה לנצח להצטיח לבני אדם בצשורה טיבה במאמר מוחלט בלא תנאי ואח"כ לא יתקיים הטוב ההוא, זה בטל ואי אפשר להיות, בשביל שלא יהי' נשאר לנו מקום לקיים צו אמונת הנצח, והקצ"ה נתן לנו בתורתו עיקר שהנצח יבחן כשיאמנו הצטחותיו שיש"ה צד' הרמב"ם, [ועי' מש"כ הר"מ צהל' יסוה"ת פ"י ה"ד הא למדת שדברי הטובה בלעד יבחן הנצח], ולפי"ז א"ש היטב דדוקא הצטחת הנצח לבני אדם במאמר ה' לטובה

אינה חזרת, דאל"כ איך יבחן הנצח, וזה הוא האופן היחיד שהשאר השי"ת לבוחנו, אבל בעיקר הדבר גם הצטחה לטובה יכולה להשתנות במקום שא"ל לבחינת הנצח, וכמו הצטחת השי"ת לנצח לעצמו, וא"כ ה"ה באור"ת שאינם זריכים לבחינה באמונתיהן והכהן הנשאל בהם שאמרו עליו בקוגיין שצריך שיהי' מדבר צדוק"ק ושכינה שורה עליו וכתב הרמב"ם בפיה"מ במתני' ע"א צ' והכהן הנשאל אינו אלא נצח [ועי' רמב"ן תלוי כ"ח ל'], דהיינו נצח המוחזק אצלנו כבר בנצוה, ואם ימסור הכהן הנצח הזה תשובת האור"ת לטובה, סברה הצרייתא בהקושיא דיכול להשתנות לרעה ע"י חטא, דגזירת אור"ת יכולה לחזור גם מטובה לרעה, ולא יוכחש הנצח עיי"ז, ולא תתערער אצלנו אמונת נצוחתו ע"י ציטול מה שאמר להנו בשם האור"ת, כשם שלא מתבטלת חזרת נצוחתו צדיטול נצוחתו הרעה, דשפיר נדע דנצוה שאומר בשם האור"ת אפילו לטובה יכול החטא לגרום לצטלה, כי עדיין נשאר מקום לבחינת הנצח בנצוה לטובה שלא ע"י אור"ת, אלא שאומר בשם ה' לאדם לטובה ולא צד' הדבר, וזה באמת אפילו נצח מוחזק מכבר ג"כ איצד בזה חזקתו, [וכחנני' בן עזר שמתחלתו נצח אמת ולבסוף נצח שקר כמבואר בסנהדרין ל' א', ועיי"ז שאמר נצוה לטובה שלא החקיימה הוכה שקרו, וכמבואר ברמב"ם פ"י מיסוה"ת, דזהו שאמר לו ירמי' עיי"ש], דזהי מה שנתן השי"ת לבחינת הנצח, וכמו שנצוה לרעה יכולה להתבטל ע"י תשובה, כך גם נצוה בשם האור"ת אפילו לטובה להס"ד דהצרייתא יכולה להשתנות ע"י חטא, כי עדיין פש גבן הא' אופן בחינה בנצוה לטובה שלא עפ"י אור"ת, כ"כ לפרש היטב בס"ד סברת הצרייתא בהקושיא. וע"ז מתרצה הצרייתא דבאמת גזירת אור"ת אינה חזרת בשום אופן, [ושאני גזעת בנימין כמבואר בצרייתא, ובאמת לא מטעם אפשרות בחינת הנצח, דלזה א"ל וכמשנ"ת, אלא גדמשפט האורים כתיב, וכמש"כ רש"י כדין שאינו חוזר, וא"ש כמשנ"ת.

והלום ראיתי מה שהאריך בזה טיבה בזהאי כלל דהרמב"ם צפתח השער לעין יחזק השני, יתמהני שלא הזכיר שם עיקר טעם הרמב"ם שאין הצטחה לטובה ע"י נצח למישהו חזרת מפני

שרק בזה יצא הנביא, ולכן נ"ע מש"כ שם די"ל
 דלכל הרמז"ס תליא בפלוגתא תנאים דסוף מיר,
 ור' יוסי פליג ע"ז, וא"כ לר' יוסי איך יבחן
 הנביא, ותו איך יפרש ר' יוסי קראי דירמי' במה
 שאמר לחנני' בן עזור, ועיי"ש סק"ו שכ' באמת
 שאין הכרח לומר כן בדעת ר' יוסי, ותו משכ"ש
 דמקור הרמז"ס מקרא דישיעי' נ"ה י"א כן יהי'
 דברי אשר יאמר מפי לא ישוב אלי ריקס כי אם
 עשה את אשר חפצתי והכלית אשר שלחתי, דמה
 שיאמר מפיו אינו בחזרה, אם כן מאי שנא מה
 שיאמר מפיו לרעה, ומאי שנא מה שיאמר מפיו לנביא
 לעצמו לטובה ממה שנמסר לנביא לאחרים,
 והרמז"ס באמת לא הביא מקרא זה, ויש לדחוק
 ליישב בכ"ז, אך הלא ברמז"ס בהקדמת פיה"מ
 מבואר להדיא הטעם מפני בחינת הנביא, כמו
 שהעמקתי לעיל לשונו הזהב. ועוד ראיתי שהביא
 שם בעין יחזק השני בפתח השער קו' הלל"ח
 ברכות ד' א' אמאי גרס החטא לבטל הבטחת
 השי"ת לישראל ע"י משה רבינו נביאו נאמן ביתי
 לעשות להם נס בביאה שני', ועיי"ש סק"ד שכ'
 לתרץ שהסוגיא בברכות בשיטת ר' יוסי דאמרו
 שם תנא משמי' דר' יוסי. ור' יוסי לטעמי' דלא
 ס"ל בסוף גזיר הנ"ל לכללא דהרמז"ס, ואינו מובן
 דהנה עיי"ש בסוגיא בברכות דרק הא דלמה נקוד
 על לולא וכו' אמרה תנא משמי' דר' יוסי, אבל
 ברייתא דביאה שני' בימי עזרא באתם איתנייא ולא
 כסבר שם ר' יוסי כלל, וכן הובאה האי ברייתא
 באתם בסוטה ל"ו א' ובסנהדרין ל"ח ב', ועי'
 תוספתא סוטה פ"ה ה"ו, ולא נזכרה על שם ר'
 יוסי, אלא"כ נפרש בדוחק דר"ל דבשיטת ר' יוסי
 נאמרה בלי הוכחה מגוף הברייתא אלא כדי לתרץ
 הקושיא. ועיי"ש סק"ז מה שחירץ ז"ל דעל נבואת
 מרע"ה ל"ש כלל הרמז"ס עיי"ש מש"כ בטעמא
 דמילתא והנה י"ל בפשיטות עפ"י המבואר דכל
 האי כללא דכיל הרמז"ס היינו מטעם שרק עיי"ז
 נשאר לנו מקום לבחון אמיתות נבואת הנביא,
 ולפי"ז היינו בשאר כל הנביאים דוקא, משא"כ
 מבואר מרע"ה הלא כבר באר רבנו משה בפ"ח
 מיקוה"ת שמה רבנו לא האמינו בו ישראל מפני
 האותות שעשה וכו' ובמה האמינו בו במעמד הר
 סיני שעינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר

וכו' שמעמד הר סיני לבדו היא הראי' לנבואתו
 שהיא אמת שאין בו דופי שנאמר וכו' וגם כך
 יאמינו לעולם וכו' כל ישראל עדים לו אחר מעמד
 הר סיני ואינו צריך לעשות להם אות וכו' עיי"ש
 בכל מתק נועם דבריו הקדושים [ובמש"כ ע"ז
 במשך חכמה ריש ספר שמות], ולפי"ז הדבר פשוט
 שכיון שכל ענין האותות והבחינה על אמתות
 הנבואה א"י לזה כלל בנבואת מרע"ה, א"כ אצלו
 גם נבואה לטובה שנאמרה מהשי"ת על ידו לכלל
 ישראל יכול החטא לגרום לבטלה, ואין בזה שום
 ערעור על אמתת נבואתו ח"ו, כיון שצדיק הדבר
 הלא מבואר ברמז"ס דגם נבואה לטובה יכולה
 להבטל, אלא שד"ז נמנע בשביל צורך בחינת
 הנביא, משא"כ מרע"ה דל"ש שום השתנות ח"ו
 באמתת נבואתו כדכתיב קרא וגם כך יאמינו לעולם,
 ועי' בזה במשך חכמה ר"פ שמות, וא"ש קו'
 הלל"ח בפשיטות וכמשנ"ת. כ"ז כתבתי על מה
 שראיתי מובאת קו' הלל"ח בהקדמת העין יחזק
 הנ"ל, ושור' בס' הלל"ח עצמו שכ"כ ז"ל בתירוטו
 האחרון דמשה שאני מהאי טעמא שאין אמיתת
 נבואתו נריכה ראי' ומשנה לא וזה ממקומה.

מכתב בענין הנ"ל

להרה"ג הנעלה מו"ה ר' צבי בנימין וולף
 זצ"ל

בס"ד אור ליום ג' לס' טהרה ו' ניסן תשל"ו
 שלו' רב וכט"ס!

זה עתה ראיתי בביהמ"ד ירחי כלה את ספרא
 דמר שליט"א על שמואל א' שכפה"י יא' לאור
 זה עתה, וארשה לעצמי להציע לו מהרהורי
 לבי ממה שנתעוררתי בעייני בדבריו בפרק ט"ו
 פסוק כ"ט ובהמו"מ שיש לו בזה בהוספה עם
 הרב המעיר שליט"א.

אמנם נכון שלפי הטעם שכתב הרמז"ס בהקדמת
 פיה"מ שזוהי הפינה שהשאיר הקצ"ה
 לבחינת הנביא לכאן ל"ש ד"ז אלא רק כשכבר
 נאמרה הנבואה לטובה למי שהוצטח לו, אבל כל
 זמן שרק נאמרה להנביא עבור משהו, ועדיין לא
 אמרה לו הנביא, הי' מקום לומר שיוכל להשתנות,
 ולא יהי' בזה שום הרהור על הנביא, וכמו שכתב

והאמת שכן משמע מפשטות ד' הגמ' ברכות ז' א' וא"ר יוחנן משום ר' יוסי כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו מנא לן ממשא רבינו שנאמר הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי ענוש אע"ג דבעא משה רחמי עלה דמלתא ובעלה אפי' אוקמה בזרע' שנאמר בני משה וגו' רבו למעלה וגו' ותני רב יוסף למעלה מששים רבוא אחיא אבי רבי כתיב הכא רבו למעלה וכתוב התם ובני ישראל פרו וישרצו וירבו.

והנה שם הלל לא אמר הקב"ה הדבור לטובה למשה שיאמרו לאחר, אלא למשה לעצמו, ול"ש כאן ענין בחינת הנביא [וביותר לפי מה שסד לן הכלל ברכות ד' א' דנבואת מרע"ה ל"ש הכלל דהרמז"ס ויכול לגרום החטא לבטל אפי' הבטחה לטובה שנאמרה מהקב"ה למישהו ע"י מרע"ה דא"ל לבחינת נבואתו כמבואר ברמז"ס הל' יסודות פ"ח] אלא ע"כ מבואר כאן דכך היא המדה אפי' בלי הצורך לבחינת הנביא.

אלא שכפה"נ נריך להוסיף כאן עוד פרט, כי היכי דלא תקשה על ד' הר"מ בהקדמת פיהמ"ש, דרק זה מבואר בגמרא ד"אפי' על תנאי לא חזר בו" ואע"פ שבטל התנאי מ"מ ההבטחה מחיימת, ואע"פ שהבטלה ה"ה הרף ממני ואשמידם" מ"מ נתקיים "ואעשה אותך לגוי ענוש", אבל בד"א — בתנאי, אבל בחטא, בזה אמרינן שיכול לגרום החטא לבטל גם ההבטחה לטובה, אלא שבזה באנו לחילוק הרמז"ס בהקדמת פיהמ"ש, שמ"מ הנאמר לנביא שיאמר לאחר הבטחה לטובה, בזה גם לא יגרום החטא לבטל, ואע"פ שד"ז אינו נכנס בכלל המדה הנ"ל שדיבור לטובה אפי' על תנאי אינו בטל, דכאן לא בתנאי עסקינן, אלא יש כאן חטא הגורם לבטל, אלא שכאן באנו לסברת הרמז"ס שזוהי הפינה שהניח הקב"ה לבחינת הנביא [ועפ"י] יש לבאר היטב לשון הרמז"ס בהל' יסודות פ"י ה"ד כמבואר להמעין שם היטב].

ואם היו הדברים כנים, כי אז א"ש הערת כת"ר שליט"א, דמה שעדיין לא נאמרה הנבואה לטובה לדוד הי' יכול להיות גורם לביטולה אם הי' בא כאן חטא אחר, אבל בלי חטא הדרגה

שם הרמז"ס בהבטחה להנביא לעצמו שיכולה להשתנות, וזה הי' פחד יאע"ה שמה יגרום החטא, ולפי"ז טענת כת"ר חזקה, שעדיין לא נאמרה הנבואה לדוד ע"י שמואל שהוא יימשח למלך.

אבל כפה"נ אין הדבר כן, וכבר עמדנו ע"ז בס"ד בלימוד הרצים מד' הגמ' בשבת נ"ה א' דא"ר אחא ב"ר חנינא מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה וכו' א"ל הקב"ה לגבריאל לך ורשום על מנחן של נדיקים תיו של דיו וכו', וברש"י ד"ה חוץ מדבר זה "שנאמר במקרא זה שהוציא דבור לטובה ומפני עונש תוכחה חזר בו". והנה אמנם לכאור נראה שאכן התוה גבריאל את התיו על מנחן של נדיקים ואמר להם שזוה יינצלו, וכן משמע לשון רש"י ביחזקאל ט' ו' "ורבותינו אמרו אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי מן המקודשים לי הם אותם חקוקי התיו שהתרה בהם ואולי נ"ל שהתוה בהם מלהזיקם חזר וצוה לחבלם" וכו', וכן אולי משמע לשון הרמז"ס בהל' יסודות פ"י ה"ד "כשהבטיח לנדיקים שלא ימותו עם הרשעים" ומשמע פשטות הלשון לכאור שנאמרה לנדיקים ההבטחה, אבל אפילו נאמר כן והלא בפשוטו נאמרה להם ההבטחה ע"י גבריאל האיש לביש הדדים, ולא ע"י הנביא יחזקאל, וגבריאל מלאך הוא ולא נביא, וא"ל לבחינת נבואתו, וא"כ בכלל ל"ש כאן כל הטעם שכתב הרמז"ס בהקדמת פיה"מ הנ"ל.

ועל כרחק מוכח מכאן שהוא ענין צפני עצמו שמה טובה היוצאת מפי הקב"ה אינו חוזר בה לרעה, ואפילו שנאמרה למלאך ולא לנביא, ואפילו לא נאמרה עדיין להמייבטם לו, ובאמת שהדבר מבואר כן להדיא להמעין היטב בלשון הרמז"ס הל' יסודות פ"י ה"ד "שכל דבר טובה שיגזור הא-ל אפילו על תנאי אינו חוזר ולא מנינו שחזר בדבר טובה אלא בחרבן ראשון כשהבטיח לנדיקים שלא ימותו עם הרשעים וחזר בדבריו" וכו', ולא הזכיר כאן הטעם לבחינת הנביא, והרא"י שהביא היא מגבריאל כנ"ל שאינו נביא וכמשנ"ת, אלא כפה"נ כך היא המדה "שכל דבר טובה שיגזור הא-ל אפילו על תנאי אינו חוזר".

לכלל, דכיון ש"נחנה לרעך הטוב ממך" — גם נחם ישראל לא יסקר ולא ינחם" שכל דיבור שיצא מפיו לטובה אינו מתבטל אפי' על תנאי, ואפי' לא נאמר עדיין למי שהוצטח לו.

ועוד צריך להוסיף דהא דהחטא גורם לבטל הוא חטא שיארע אחרי ההצטחה, וכשאין כאן ענין צחינה הנציא [כשעדיין לא חמר להמוצטח, או במלאך גבריאל], אבל בנידון דשבת נ"ה אי' שלא התחדש אלל הצדיקים חטא חדש אלל שטענה מדת הדין על ההצטחה מעיקרה שהיא שלא כהוגן, כי גם הללו חטאו בזה שלא הוכיחו, בזה ג"כ שייך הכלל שכיון שיצא מפי הקב"ה לטובה אינו חוזר בו, דסו"ס יצא לטובה ולא עיכב החטא שכבר הי' עליהם, ולכן הוי ענין זה יוצא מן הכלל מפני גודל עונש עון התוכחה שאפי' בכה"ג יכול לגרום לבטל, ודוק היטב בזה.

והאמת שמש"כ כת"ר שליט"א בזה הלל נפתח בגדולים ה"ה רבנן בתראי זיע"א המשך חכמה (בהפטרות פ' זכור) והגרי"ו (בספרו על התורה עמ' 102) שציארו ד' שמואל לשאל עפי"ד הרמב"ם הג"ל בלה' יסוה"ת, וא"כ הערת כת"ר שליט"א הלל היא קושיא חזקה על דצריהם ז"ל, שעדיין לא נאמרה הנבואה לדוד, וכדצרי הרמב"ם צפיהמ"ש, ומש"כ ע"ו הרב המעיר שליט"א "מנ"ל הא"י היא דחיי' בקש, כי לפו"ר באמת קו' כת"ר שליט"א אלימחא, כמשכ"ל צראשית המכתב לצאר עד כמה חזקה קושיית כת"ר שליט"א.

אמנם לפמשת"ל מאלו בס"ד דרך ליישב דברי רבותינו ז"ל, דדוקא ציטול בגרמת חטא שלא יתכן הוא רק אחרי שאמר הנציא למי שהצטיחו לו, אבל בלי חטא כל מידה טובה שיצאה מפי הקב"ה אפי' על תנאי ולא נתקיים התנאי מ"מ אין ההצטחה מתבטלת. כ"נ לכא' לפו"ר לענ"ד צירורא דהאי מילתא ואם שגיחתי אקוה כי משוגחתי אחי לא תלין ויעמידני כת"ר על האמת בזה.

ולפי"ז ננטרך להוסיף צדצרי הגרי"ו שם דכל זמן שעדיין לא נאמר לדוד הי' רק חטא יכול לבטל, ואחרי שכבר נאמר לדוד שוב לא יכול להתבטל כל הימים אשר בן ישי חי, וכמש"כ הגרי"ו שם, ודוק היטב בזה.

אמנם מודינא שלשון הרמב"ם בהקדמת פיהמ"ש עדיין צריך רצ לצארו שכרך יחד שני הענינים, ועוד חזון למועד בס"ד.

ע"א שאלתו איפה המקור שלא ישב הבן אלל האב וכחכ שם בהערה לציין ליומא ל"ו אי' וברכות כ"ו רע"ב צרש"י יותר הי' לו לציין לרש"י עירובין נ"ד ב' ד"ה ישב לשמאל משה... וכ"ש יושב... וכו' עיי"ש.

והנני יד"ע מוקירו ומכבדו כרום ערכו
משמ"ר הלוי

וקבלתי בענין זה מכתב מת"ח יקר אחד שליט"א מירושלים, וזה אשר השבתי לו בס"ד.

בס"ד יוס' ה' תלוי י"א אדר תענית אסתר תשמ"ג והשלמתי בס"ד יוס' ב' תשא ט"ו אדר שושן פורים תשמ"ג

לרומע"כ ידידי אהובי יקירי הרה"ג הנעלה וכו' שליט"א ישא ברכה מאת ה' ונעימות צימינו נחם מעמה ועד עולם!
אחדשה"ט באב"ר,

שמחתי ויעלו לצי לקבל אמש את מכתבו היקר והנעים והנחמד, ויהי לי לעונג ולשעשועים ולהתעוררות וזכרון אהבת קדומים, ואין מלה בלשוני להודות למעכת"ר על טירחתו לעיין בספר "משמר הלויים" על מסכת ברכות ולהעלות על הכתב הערות יקרות מרנינות לב ומשמחות נפש, מילי מחיקי ובסימי משל רבותינו ומדילי, והנני מאד מודה לו על כל זה שבשפלנו וזכר לנו, ויתברך מן השמים בכל הברכות האמורות בתורה הקדושה.

ובסייעתא דשמיא אכתוב קצת מה שהרהרתי ונתעוררתי למקרא אמרותי הטובות.

מאד שמחתי לקרוא שזדקק כת"ר שליט"א לענין הגדול של הצטחה ע"י נציא לטובה והאריך בטובו להורותני דעה ולהביניי שמועה צמה שלא הצנתי בזה, אבל ירשה נא לי לפרש לפניו שיחתי, שעיקר מה שקשה לי בזה הוא שהרמב"ם כתב מפורש בהקדמת פירוש המשנה דהא דאין חטא גורם לבטל הצטחה לטובה שנאמרה למישהו ע"י נציא הוא מפני "שהקב"ה כשיצטיח אומר בצורות

שהשיבו לאחר שנותרה הקצ"ה לישראל והוקם המשכן — לא ילא הדבר לבטלה, וזהו לכאור' ממש אותו גדר: שאע"פ שההצטחה לטובה ליהושע היתה תלויה בתנאי אם לא יחזיר משה את האהל למקומו, ותנאי זה לא התקיים, שהרי השיב משה את האהל למקומו, מ"מ ההצטחה לטובה נתקיימה ולא ילאה לבטלה. וגם כאן אין ענין של חטא אח"כ, שלא הי' כאן שום חטא של המוצטח, אלא רק אי קיום התנאי, שלא עיכב את קיום ההצטחה.

ובאן הגני שואל: אם כן מה הראי' מכאן שגם חטא איננו גורם לבטל ההצטחה לטובה שנאמרה ע"י גביאל, דהלא הרמב"ם מבאר בהקדמת פיה"מ שהא' שאין הנבואה לטובה מתבטלת ע"י חטא הוא לא מעולם טבע הענין דהצטחה לטובה איננה מתבטלת, דהלא ההצטחה הטובה ליעקב היתה יכולה להתבטל בגרמת חטא, ולא היינו אומרים אז שהצטחה לטובה איננה מתבטלת, דשאי' חטא מתנאי, דחטא יכול לגרום ציטול הצטחה לטובה, אלא שהרמב"ם מחדש שבד"א שלא נאמרה ההצטחה לאחרים, אבל בנאמרה הנבואה של ההצטחה לטובה לאחרים, אין החטא גורם לבטל, וגם זה לא מחמת אלימות ההצטחה לטובה, אלא מפני שצריך להשאיר אופן לבחינת הנביא, ואם כן איפה זה כתוב צהא דברכות ז' א' שממש הביא הרמב"ם ראי' ליסודו זה?

זרדי השאלה המטרדית אותי ואיננה נוחת לי מרגוע, והגני עשוק הלצ וטרוד הרעיון משאלה זו, ובתחילת קריאת מכתב ידידי שליט"א חשבתי דהנה יציא צרי ומרפא למכאזי זה, אלא שעדיין לא נושעת, ולא זכיתי ללמוד תשובה לזה מדברי כח"ר שליט"א.

ואבאר כוונתי בדרך אחרת: הנה יש לנו שתי גמרות, שלכאור' סותרות: הגמרא בצרכות ד' א' שיעקב אבינו הי' ירא שמה יגרום החטא לבטל ההצטחה לטובה שהוצטח מהקצ"ה, והרי מבואר כאן בגמרא זו שהצטחה לטובה יכולה להתבטל, ומאידך גיסא — הגמרא בצרכות ז' א' שכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקצ"ה לטובה אפילו על תנאי לא חזר בו, הרי שהצטחה לטובה איננה מתבטלת, [וכן בצרכות ס"ג ז' הנ"ל],

טובות ע"י נביא — אי אפשר שלא יעשה, כדי שתתקיים נבואתו לבני אדם... אבל שיאמר הקצ"ה לנביא להצטיח לבני אדם בצורה טובה במאמר מוחלט בלא תנאי, ואחר כך לא יתקיים הטוב ההוא, — זה בטל ואי אפשר להיות, בשביל שלא יהי' נשאר לנו מקום לקיים צו אמונת הנבואה, והקצ"ה נתן לנו בתורתו עיקר שהנביא יצחן כשיאמנו הצטחותיו, וכוונת הרמב"ם דאפילו חטא אינו יכול לגרום לבטל הצטחה לטובה, ומשמע לכאור' שצדק הדבר גם הצטחה לטובה היתה יכולה להתבטל אח"כ כשיחטא המוצטח זה, אלא שזו הפינה שנשארה לבחינת הנביא, ולהיסוד הזה שלו הביא הרמב"ם ראי' מהא' דברכות ז' א' מההצטחה למשה רבנו שלא נתבטלה אע"פ שלא נתקיים התנאי ד"הרף ממני ואשמידם".

ועל זה הוא מה ששאלתי וועדיין אינני מצין דבר זה, ונצרך אני טובא בזה: דבידון דמשה רבנו בצרכות ז' א' לא הי' שם ח"ו שום חטא של המוצטח אחרי ההצטחה, שהי' מן הדין שתבטל ההצטחה בגרמת החטא, ומ"מ לא התבטלה ההצטחה מפני שהצטחה לטובה איננה מתבטלת אפילו בגרמת חטא — הלא לא כן הוא הדבר, ולא הי' שם חטא, אלא שהי' זה כגדר הצטחה על תנאי: "הרף ממני ואשמידם" — "ואעשה אותך לגוי גדול", דמשמע דהא צהא תליא, וכל זאת אע"ג דבעא משה רחמי עלה דמילתא וציטלה ל"הרף ממני ואשמידם", מ"מ לא נתבטלה ההצטחה לטובה של "ואעשה אותך לגוי גדול", וזה מפני שכן היא המידה ש"כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקצ"ה לטובה אפילו על תנאי לא חזר בו", אע"פ שלא התקיים התנאי.

ומצינו בס"ד עוד דוגמא לזה בסוף מסכת צרכות ס"ג ז': "ושב אל המחנה וגו', אמר רבי אבהו אמר לו הקצ"ה למשה עכשו יאמרו הרב צבעם ותלמיד צבעם ישראל מה תהא עליהם. אם אתה מחזיר האהל למקומו — מוטב. ואם לאו — יהושע בן נון תלמידך משרת תחתך, והיינו דכתיב ושב אל המחנה, אמר רבא אעפ"כ לא ילא הדבר לבטלה, שנאמר ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מחוך האהל", וברש"י: "ואע"פ

ולכא' הני חרי גמרות סתראי יינהו, אכל בפשיטות
 בולט לעין כל החילוק הפשוט: דדף ז' אמרו
 שאפילו על תנאי לא חזר בו, ואע"פ שלא יתקיים
 התנאי — ההצטחה מתקיים, אכל יש דבר יותר
 גרוע וחזק מאי קיום התנאי, והוא: חטא רח"ל,
 שאם יחטא המוצטח אחרי ההצטחה יגרום החטא
 שלא מתקיים ההצטחה לטובה, וזהו הגמרא דדף
 ד' א' ציעקב אבינו, וזהו חילוק פשוט וברור, ואין
 כאן סתירה, ולא קשיא מידי.

אבל הרמז"ס הלל אינו אומר כן, אלא שהגביל
 ומנעם את האמור בצרכות דדף ד' א'
 [שחטא יכול לגרום לציטול הצטחה לטובה] שזה
 דווקא כשנאמר לנביא צינו לבין עצמו, משא"כ
 הצטחה לאחרים לא יוכל גם חטא לצטל, ועל זה
 מביא את הגמרא הנ"ל דדף ז', שלא מיירי כלל
 מחטא, אלא מתנאי, וכמשנ"ת היטב לעיל צס"ד.

והנני יושב ומנפה לביאור דבר זה בכוונת רבנו
 הרמז"ס, ומאד אחזיק טובה לידידי שליט"א
 שיואל צטונו להאיר עיני בדבר זה, שהנני מטער
 על זה הרבה: מה הביאור הפשוט בזה בכוונת
 מאור עינינו הרמז"ס זיע"א?

הוא חדא. אלא שיש כאן עוד נקודה הנריכה
 ביאור: אפילו נניח את השאלה הנ"ל על
 מקור הרמז"ס מהגמרא — הלא נריך להתבונן
 בפירוש המלות ציקוד הזה של הרמז"ס, ולכא' ^{הוא}
 פשטות כוונת הרמז"ס היא שאין כאן חילוק
 והפרש בעצם בין נבואה מה' להנביא צנוגע להנביא
 עצמו, ובין נבואה מה' להנביא צנוגע לאחרים,
 דאם זה הי' החילוק — כי אז הי' הדבר נוהג
 אפילו צנבואה הנוגעת לאחרים שעדיין לא נאמרה
 להם, דמ"מ נבואה כזו היא אלימא וחזקה טובא
 [מאיזה טעם כמזם שלא נגלה לן] שאין חטא יכול
 לצטלה, ואז הי' מקום לדברים האמורים במכתב
 ידידי שליט"א צהאי עינא.

אבל כמדו' שפשטות דברי הרמז"ס אינה כן
 וגם שלא מובן הטעם לחילוק בזה כמשכ"ל
 שצריך להיות לזה איזה טעם כמזם, אלא שצפשונו
 גם נבואה לאחרים מטבע ענינה יכולה להתצטל
 בגרמת חטא, דחטא הוא דבר נורא ואיום רח"ל
 משבר הרים ומפרק סלעים וגורם לצטל הצטחות

לטובה רח"ל, [ללא כאי קיום תנאי, וכמשנ"ת]
 היטב צס"ד], וצפשונו הלא כך הבין להדיא אדונינו
 הנ"ל צע"א, שכתב שאכן נבואת מרע"ה [שהוצטח
 ש"וגם צך יאמינו לעולם"] יכולה להתצטל בגרמת
 חטא, אפי' נאמרה עבור אחרים, ואפילו אחרי
 שכבר נאמרה להם, אלא שצטאר נביאים הניח
 הקצ"ה פינה לצחינת הנביא, שאם לא יתקיימו
 דבריו שהצטית לטובה צדבר ה' — לא יוכל
 הנביא להשתמט ולטעון שהמוצטחים חטאו אחרי
 הנבואה וגרם החטא לצטל את ההצטחה לטובה,
 דא"כ צמה יצחק הנביא, ואם זה הוא טעם הדבר
 — כי אז הדעת נוחנת לכא' שהדבר פשוט שזה
 דווקא כשכבר נאמרה הנבואה הטובה הזו ע"י
 הנביא, או להמוצטח, או אפילו למישהו אחר, ואז
 זה כבר מוכרח להתקיים, ואפילו חטא לא יוכל
 לצטל, ואם יתצטל ע"י חטא — יוכל זה ששמע
 את הנבואה מפי הנביא להכחיש את נבואתו, וזו
 היא הפינה הנשארת לצחינת אמיתות הנביא.

אבל אם רק נאמרה הנבואה הטובה לאחרים
 מהשי"ת לנביא, ועדיין לא אמרה הנביא
 לשום נברא שבעולם, — למה לא יוכל חטאו של
 המוצטח אח"כ לגרום ציטול ההצטחה הטובה הזו?
 הלא צכה"ג אין כאן הכחשה לנבואת הנביא ע"י
 שום נברא שבעולם, ולמה לא יאמר אז הקצ"ה
 להנביא שהואיל והמוצטח חטא צינתיים, ועדיין לא
 נאמרה הנבואה לאף אחד, הרי נבואה טובה זו
 מתצטלת.

ואם לחשך אדם מהא דסנהדרין פ"ט צ' דאמרו
 שם דחצרי' נביאי ידעי את הנבואה הנאמרת
 לנביא, דכתיב כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם
 גלה סודו אל עצדיו הנביאים, וא"כ כבר ידועה
 הנבואה מרגע אמירתה לחצרי' הנביאים — ד"ז
 כמובן לק"מ, חדא דא"כ הלא ידעי חצרי' הנביאים
 שהוא נביא, שהרי כך נאמר להם שלחצרים זה
 הנביא נאמרה נבואה זו, ועוד: אחרי שתצטל
 הנבואה הטובה בגרמת החטא של המוצטח כנ"ל,
 הלא אמרו שם בגמרא: "אם איתא דהדרי צי'
 אודועי הוו מודעי לכולהו נביאי", וא"כ ליכא
 למיחש למידי, מלכד שצכלל לא מוכרח בגמרא הזו
 שצרגע שאומרים הנבואה לנביא — מיד צו צרגע
 אומרים לכולהו נביאי, ויתכן שיש קצת משך זמן

ידידי שליט"א להאיר עיני צוה, ושכרו כפול מן השמים.

והבני כופל תודתי העלומה על מכתב כת"ר ומודה על לשעבר ומבקש על להבא שיואל לכתוב לי ולצאר מה שבקשתי במכתב זה. ואלפה לעוד ועוד הערות הארות יקרות מאירות עינים ומשמחות לצ ונפש.

הנני ידי"ע מלונפ"ח
דושתה"ר צאהב"ר וציקרא דאורייתא
משה מרדכי הלוי שולזינגר
זכרון מאיר

עד כאן המכתב.

ידידי"נ הרה"ג רמ"ז שליט"א הראה לי מש"כ צוה צ"ב "מעשה רקח" על הרמב"ם סוף הלכות יסודי התורה. ואכתי נ"ע צוה.

בינתיים, ואז יכול כבר להיות השינוי דהטא וציטול הנצואה וכו', אלא שכלא זה אין צריך לך, וכמשנ"ת בגמרא הנ"ל "דאס איתא דהדרי צי" אודועי הוו מודעי לכולהו נביאי".

וגם מה שהביא ידידי שליט"א מהסנטקיל המיוחס להגרי"ז ז"וק"ל צ"ב חיי שרה — אולי גם שם אמר זאת כבר אברהם לינחק?

אלו הן שתי השאלות שעמדתי בהן צ"ב ד בספר — [יעו"ש"ה צעמודים י"ט-כ"ג וצעמוד ס"ח טור א'], — ובעניי לא מלאתי עדיין תשובה לאף אחת מהן במכתב כת"ר שליט"א, והרבה עיינתי במכתב ידידי שליט"א שוב ושוב ועדיין לא זכיתי למצוא שם תשובה למה שאני נכון צוה, אשר על כן הולכתי להאריך קצת לצאר צוה היטב מה שזל"ע צוה, ואקווה שאולי עכשיו יטיב

סימן כה

בענין נבואה לטובה

שנתבאר בספר "חדושי מרן רי"ז הלוי" על התורה בפסוקי ספר שמואל

בה' ד' ע"א צוה דשמה יגרום הטא דצורו צ"ב ד את כל הענין מפיה"מ להרמב"ם דהצטחה לטובה אינה חוזרת, ומהל"ח כאן, הכל כמודפס במשמה"ל.

והוספנו צ"ב ד הרגשה חדשה צוה צמה שכח צ"ב ד חדושי מרן רי"ז הלוי" על התורה על הפסוק צשמואל "כי כל הימים אשר בן ישי חי על האדמה לא תכון אתה ומלכותך", שמפני הנצואה לטובה לדוד [ונתנה לרעך הטוב ממך] לא יכולה להשתנות הנצואה הרעה לשאל [ק"ר ד' את ממלכות ישראל מעליך] כי "נח ישראל לא ישקר ולא ינחם", שאי אפשר לחזור מההצטחה לטובה, אבל זה רק "כל הימים אשר בן ישי חי על האדמה", דאס לא יחי בן ישי — כבר אין כאן העיכוב שצריכה להתקיים הנצואה לטובה לדוד,

והוא מחודש גדול: שההצטחה לטובה אינה כוללת גם שיחי' וזכה שתתקיים לו ההצטחה הטובה, אלא שאם יחי' — אז שתתקיים, אבל אינו מוצטח שלא ימות כדי שתתקיים לו ההצטחה הטובה.

שהרי הרמב"ם מצא שמו"ד ע"מה היתה יכולה גם הצטחה לטובה להצטל, כשגורם הטא, אלא שזו הפינה שהשאיר הקצ"ה לצחינת הנביא, אבל כשימות המוצטח אין כאן הכחשה לאמיתות הנביא, כמוזן, ודוק היטב צוה.

והבני לקצוע כאן מכתב נחמד צענין נכד זה.